

УДК 37.015.31:17.022.1

DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310/2023-105-1-68-80>

ДІАГНОСТИКА РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗФПО

Ю. В. Ївженко

ORCID 0000-0001-5879-0226

Е. В. Воронцова

ORCID 0000-0001-5778-9901

*В теперішній час при підготовці спеціалістів економічних спеціальностей все більш актуальним стає не тільки формування фахових *hard skills*, а і забезпечення підготовки спеціаліста з розвинутими *soft skills*. Велику частину *soft skills* можна забезпечити, якщо формувати у спеціалістів емоційні, соціальні та лідерські якості, що в сукупності забезпечують соціальну компетентність.*

В статті проведено теоретичне дослідження поглядів закордонних та вітчизняних науковців у сфері філософії, психології, соціології, суспільствознавства на формування поняття «соціальна компетентність», визначено її складові компоненти.

Практичне визначення соціальної компетентності відбувається здебільше емпіричним шляхом. Нами запропоновано інструмент дослідження соціальної компетентності в групах середньої численності відповідно до теоретичного визначення цього поняття. В статті представлено обґрунтування та опис практичного дослідження соціальної компетентності. Наше дослідження проведено на студентах економічної спеціальності закладу передвищої професійної освіти (ЗФПО). Вибірка досліджуваних складається з юнаків та дівчат, студентів від 1 до 3 курсів.

Проведено кількісний та якісний – статистичний, дескриптивний та кореляційний аналізи. Для зручності сприйняття результати представлено у візуальній формі. За допомогою кількісного аналізу всі респонденти були розподілені за рівнями сформованості соціальної компетентності. Якісні методи обробки допомогли визначити чинники, що впливають на формування та вдосконалення соціальної компетентності. У статті визначено гендерні відмінності соціальної компетентності в групі студентів.

На основі проведеного дослідження запропоновані й логічно обгрунтовані напрями проведення корекційної роботи у вигляді групових тренінгів.

Ключові слова: соціальна компетентність, самоорганізація, дослідження, тестування.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Динамічні соціально-економічні процеси у суспільстві викликають потребу у фахівцях, що здатні швидко адаптуватися до умов конкуренції, ефективно взаємодіяти з соціальним середовищем та прагненням України приєднатися до європейського освітнього простору, зумовили прийняття Національної стратегії розвитку освіти, що змінила освітню парадигму. Це призвело до прийняття нових державних стандартів, у яких передбачається професійна підготовка на основі компетентнісного підходу, оновлення змісту освіти у закладах фахової передвищої освіти України.

Майбутні фахівці повинні адекватно реагувати на складні та мінливі виклики в українському суспільстві і швидко пристосовуватися до нових соціально-економічних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковане вирішення даної проблеми і на які спирається автор. Проблема формування соціальної компетентності не є новою для вітчизняної науки. Так, поняття соціальної компетентності досліджували І. Зарубінська (2011), В. Ковальчук (2002), Я. Фруктова (2012), Г. Хлипавка (2012) та інші. Структуру, зміст соціальної компетентності, основні шляхи та умови її формування у здобувачів освіти вивчали науковці: J. Asenjo, E. Santaolalla, B. Urosa (2021), B. Carstensen, U. Klusmann (2021), I. Tomory (2020), Y. Utosov, O. Utosova, N. Butenko (2020), M.L. Yu, T. Brown, C. Lyons (2021), O. V. Шахрай (2011) та інші.

Метою статті є аналіз сутності соціальної компетентності та визначення рівнів формування соціальної компетентності студентів ЗФПО економічних спеціальностей у процесі їхньої професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обгрунтуванням отриманих результатів. Сучасні стандарти для фахової передвищої освіти передбачають розробку нової моделі підготовки студентів економічних спеціальностей, а саме, спеціаліст має бути не лише з високими професійними, а й із широкими комунікативними та соціальними якостями. Тому однією з основних вимог підготовки майбутніх економістів перед викладачами постає формування соціальної компетентності у студентів. У зв'язку з цим значно зростає роль закладу освіти у процесі

соціалізації, засвоєнні соціальних норм і соціального досвіду, створенню умов для саморозвитку особистості.

У науковій літературі поняття «соціальної компетентності» дослідники визначають по-різному. Так, А. Адлер (2000) соціальну компетентність розглядав як динамічну характеристику особистості, це сукупність соціальних, когнітивних та емоційних навичок, що дозволяють успішно адаптуватися в соціумі, співпрацювати в команді, вирішувати проблемні ситуації під час професійної діяльності.

W. Nutmacher (1996) зазначав, що соціальна компетентність є основною складовою, що забезпечує нормальну життєдіяльність людини в соціумі. А також сучасна освіта повинна забезпечити формування соціальних компетенцій у європейській молоді задля збереження демократичного, відкритого, мультикультурного суспільства відповідно до нових вимог ринку праці та економічних змін.

У свою чергою І. Зарубінська (2011) зазначала, що соціальна компетентність особистості є складною, інтегративною характеристикою особистості, де сукупність певних якостей, здібностей, соціальних знань та вмінь, переживань, емоційно-ціннісних орієнтацій, переконань особистості, повинна сприяти активній взаємодії із соціумом. Важливим для майбутнього фахівця є здатність до налагодження контактів з різними групами та індивідами, активна участь у соціально значущих проектах, продуктивне виконання різних соціальних ролей.

Існують різні підходи й до визначення рівнів соціальної компетентності. Так, M.L. Yu, T. Brown, C. Lyons (2021) вивчали проблеми розвитку соціальних та емоційних компетентностей студентів-медиків. Автори використали кількісний переріз та регресійний аналіз з подальшим контрастним аналізом відмінності між рівнями першого, другого, третього та четвертого курсів. Студенти продемонстрували «задовільні» соціальні та емоційні компетентності, з сильнішими сторонами в командній роботі, емпатії та орієнтації на досягнення, які є основоположними в практиці охорони здоров'я.

J. Asenjo, E. Santaolalla та B. Urosa (2021) використали педагогічний підхід для розвитку громадянських і соціальних компетентностей студентів вищих навчальних закладів за допомогою методології Service Learning. Ними була розроблена спеціальна шкала для вимірювання соціально-освітньої прихильності вчителів зі сприятливими психометричними характеристиками.

B. Carstensen і U. Klusmann (2021) вивчали розвиток соціальної компетентності майбутнього вчителя та її значення для професійного благополуччя. Дані були проаналізовані з використанням підходу до

моделювання структурних рівнянь та моделювання оцінки прихованих змін. Вони визначили що соціальна компетентність, як предиктор професійного благополуччя, може бути одним із важливих ресурсів для ранньої адаптації вчителів-початківців.

Досліджуючи розвиток соціальної компетентності у підготовці вчителів технічних наук, І. Томогу (2020) запропонував програму, засновану на застосуванні методів співпраці та розвитку соціальних навичок учасників. У його дослідженні визначено основні особливості кооперативного навчання як інструменту розвитку м'яких навичок майбутніх інженерів та коротко узагальнено програму.

У. Utosov, О. Utosova, N. Butenko (2020) досліджували позакласну роботу як форму розвитку соціальної компетентності підлітків з інтелектуальними порушеннями. Було обрано та проведено діагностику різних методик: проєктивна техніка «Незакінчені речення», проєктивне малювання «Мої друзі», спостереження, пошукова техніка «Мої орієнтації», пошукова техніка «Невербальні характеристики спілкування», спостереження, тест Сауля Розенцвейга, пошукова техніка «Острів», проєктивна техніка «Спільне малювання», драматична гра «Ріпка», пошукова техніка «Оціни поведінку», бесіда за оповіданнями «Характер героя та його вчинки». Результати діагностики, отримані після впровадження методики, засвідчили про ефективність її застосування для підлітків з вадами інтелекту в умовах спеціальних навчальних закладів.

Професійна підготовка майбутніх фахівців, що здійснюється у ЗФПО України, спрямована, насамперед на виконання системи вимог, що докладно схарактеризована в Державних стандартах підготовки фахівців різного рівня та напрямками підготовки.

Для виявлення особливостей професійної підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей України першочергово проаналізуємо стандарт ФПО України з галузі знань 073 (Менеджмент), затверджений Наказом МОН України № 697 від 22.06.2021.

У чинному стандарті з галузі знань окреслено компетентності, які повинен мати фаховий молодший бакалавр – здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері менеджменту; вміння застосовувати положення і методи соціальних та поведінкових наук, що можуть характеризуватися певною невизначеністю умов. Випускник повинен відповідати за результати своєї діяльності та здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.

Аналізуючи зміст навчальних дисциплін «Філософія», «Соціологія», «Психологія», можна зазначити, що вони сприяють формуванню соціальної компетентності у студентів. «Філософія» допомагає студентові визначити

свій власний світогляд, цінності, розуміння основних тенденцій розвитку суспільства та професійної діяльності. «Соціологія» дає основні уявлення щодо суспільних законів та практичних навичок до самостійного аналізу причин соціально-політичних, культурних, правових змін у суспільстві, зрушень соціальної стратифікації в українському суспільстві.

Слід зазначити, що студенти не тільки повинні опанувати певним обсягом знань, а отримати практичний досвід самонавчання, вміти обирати методики та знати технології їх вибору. Це досить ефективно можна реалізовувати під час виробничої та переддипломної практик. Також підготовка студентів у виробничих умовах сприятиме розвитку навичок соціалізації, організаторських здібностей, засвоєнню соціальних норм і соціального досвіду.

Специфіка професійної підготовки майбутніх фахівців економічних спеціальностей визначається цілеспрямованим формуванням такого складного й багатопланового суспільно-психологічного явища як відповідальність.

Практичне дослідження

На основі аналізу наукової літератури ми визначили складові елементи соціальної компетентності, пов'язані зі здатністю виконувати певні обов'язки, ставити цілі та брати участь у прийнятті рішень, діяти, аналізувати, коригувати плани діяльності виконання завдань:

- здатність пам'ятати про заплановані події і не забувати при цьому сформульовані цілі;
- вміння приймати адекватні рішення у різних життєвих та професійних обставинах;
- здатність до роздумів і стратегічного планування свого майбутнього, схильність до абстрагування;
- вміння контролювати свою діяльність;
- здатність до свідомої, послідовної, тривалої орієнтованості на обумовлений результат;
- здатність рухатися вперед, наперекір можливим труднощам, перешкодам, розчаруванням.

Для визначення соціальної компетентності студентів економічних спеціальностей ми використали опитувальник самоорганізації діяльності адаптований для студентів ЗФПО. Оригінальна методика була розроблена N. Feather та M. Bond (1988), вдосконалена Є. Мандриковою (2010). Ця методика відображає ступінь самоорганізації та саморегуляції діяльності за допомогою структурування особистого часу. Складові компоненти методики «Опитувальника самоорганізації діяльності» допомагають розкрити рівень соціальної компетентності майбутнього фахівця:

цілеспрямованість; планомірність; самоорганізація; фіксація; наполегливість; орієнтація на теперішню ситуацію.

Дослідження було проведено серед студентів економічних спеціальностей.

В дослідженні взяло участь 108 осіб, серед них 87 осіб жіночої статі і 21 – чоловіків. Середній вік 19, 4 років, кількість повних років навчання (з урахуванням школи) – 12,3. Тобто серед студентів, які взяли участь у дослідженні є ті, хто навчається на 1, 2, 3, 4 курсах. Також є такі, хто вступив на навчання після базової середньої школи, і ті, хто продовжили навчання після отримання атестата зрілості, тобто на базі загальної середньої освіти.

Інструкція. «Вам пропонується низка тверджень щодо різних сторін Вашого життя та способів поведінки з часом. Обведіть на шкалі ту цифру, яка найбільшою мірою характеризує Вас та відображає Вашу точку зору (1 – повна незгода, 7 – повна згода з цим твердженням, 4 – середина шкали, решта цифр – проміжні значення)» (див. табл. 1).

Обробку результатів проводили як для кожного учасника, способом додавання всіх значень по всіх запитаннях (знаходження суми балів відповідей) та знаходження середньоарифметичного значення відповідей по всіх запитаннях.

Рівні сформованості соціальної компетентності для студентів ЗФПО

Отже, нами розглянуто учасників опитування відповідно до шкали, запропонованої в тесті. А саме:

[1-2] бали – низький рівень. Низький рівень – соціальна компетентність суб'єкта мало сформована. У суб'єкта відсутні особистісно значущі цілі та сенс життя, комунікативна компетентність низька. Він максимально чутливий до різних дрібниць і життєвих труднощів і, як наслідок, схильний до хронічного стресу, фізичного та психічного виснаження. Можливі невротичні чи інші проблеми, що пов'язані з відчуттям малої цінності своєї особистості. Суб'єкт має підвищену тривожність, пасивність.

[2-3] бали – нижче середнього. Рівень нижче за середній – компетенція недостатньо розвинена, суб'єкт частково виявляє навички, що входять до складу компетентності; намагається показати потрібні навички, розуміє їхню необхідність, але в нього це не завжди виходить.

[3-4] бали – середній рівень. Середній рівень – необхідний та достатній рівень. Суб'єкт може адекватно оцінити свої дефіцити задля досягнення поставленої мети.

Твердження щодо різних сторін життя студентів та способів поведінки з часом

	Твердження
1	Мені потрібно багато часу, щоб налаштуватися на роботу і почати діяти
2	Я планую мої справи щоденно
3	Мене дратують і вибивають зі звичного графіка непередбачені справи
4	Зазвичай я планую програму на день і намагаюся її виконати
5	Мені буває важко завершити розпочате
6	Я не можу відмовитися від розпочатої справи, навіть якщо вона для мене складна
7	Я знаю, чого хочу, і роблю все, щоб цього досягти
8	Я заздалегідь вибудовую план майбутнього дня
9	Мені важливіше те, що я роблю і переживаю зараз, а не те що буде чи було
10	Я можу почати робити кілька справ і жодну з них не закінчити
11	Я планую мої повсякденні справи відповідно до певних принципів
12	Я вважаю себе людиною, яка живе «тут-і-зараз»
13	Я не можу перейти до іншої справи, якщо не завершив попередню
14	Я вважаю себе цілеспрямованою людиною
15	Замість того, щоб займатися справами, я часто марную час
16	Мені подобається вести щоденник і фіксувати в ньому те, що відбувається зі мною
17	Іноді я навіть не можу заснути, згадавши про недороблені справи
18	Мені є до чого прагнути
19	Мені подобається користуватися щоденником та іншими засобами планування часу
20	Моє життя спрямоване на досягнення певних результатів
21	У мене бувають труднощі з упорядкуванням моїх справ
22	Мені подобається оформляти звіти за підсумками роботи
23	Я ні до чого не прагну
24	Якщо я не закінчив якоїсь справи, то це не виходить у мене з голови
25	У мене є головна ціль у житті

[4-5] бали – вище середнього – сильний рівень компетенції. Передбачає особливо високий рівень навичок. Суб'єкт володіє складними навичками, здатний активно впливати на те, що відбувається, виявляти відповідні навички у ситуації підвищеної складності.

[5-6] балів – високий рівень – присутній тільки у суб'єктів, які виявляють лідерські нахили. Їм властиво бачити і ставити цілі, планувати свою діяльність, у тому числі за допомогою зовнішніх засобів, і, виявляючи вольові якості та на стійкість, йти до їхнього досягнення.

Відповідно до зазначених норм наші досліджувані розподілились за рівнем самоорганізованості таким чином:

- на низькому рівні – 3 особи;
- на рівні нижче середнього – 21 особа;
- на середньому рівні – 72 особи;
- на рівні вище середнього – 12 осіб;
- високого рівня – немає.

Серед дівчат:

- На низькому рівні – 2 особи;
- на рівні нижче середнього – 12 осіб;
- на середньому рівні – 63 особа;
- на рівні вище середнього – 9 осіб

Серед юнаків:

- на низькому рівні – 1 юнак;
- на рівні нижче середнього – 9 юнаків;
- на середньому рівні – 8 юнаків;
- на рівні вище середнього – 3 юнаки.

Для розуміння і порівняння прояву даної особистісної якості у дівчат та юнаків ми провели порівняння у відсотковому відношенні.

Таблиця 2

Порівняння само організованості у студентів економічного фаху

Рівні	Дівчата, %	Юнаки, %	Всього, %
Низький рівень	2,3%	4,8%	2,8%
Рівень нижче середнього	13,8%	42,9%	19,4%
Середній рівень	72,5%	38%	66,7%
Рівень вище середнього	10,3%	14,3%	11,1%

Відповідно до розподілу досліджуваних у відсотковому вигляді можна констатувати, що розподіл дуже близький до нормального зі зміщенням асиметрії в лівий бік від медіанної норми. Тобто рівень самоорганізації у студентів економічних спеціальностей дещо знижений.

Разом з тим, можна констатувати, що серед юнаків осіб, які мають низький рівень і рівень нижче середнього, майже половина з досліджуваних (47,7%). В той самий час серед дівчат таких осіб лише 16%, тобто в три рази менше.

Серед дівчат осіб, у яких рівень самоорганізації знаходиться на середньому рівні (82,8%), суттєво більше, ніж у юнаків (52,3%).

Рівень самоорганізації вище середнього серед досліджуваних приблизно однаковий як у дівчат, так і у юнаків, хоча у юнаків все ж таки

декілька вище. Це пояснює більшу кількість лідерів серед осіб чоловічої статі.

Наступний етап нашого аналізу передбачає виявлення чинників, що впливають на рівень самоорганізації студентів. На графіку представлено цю залежність (рис. 1).

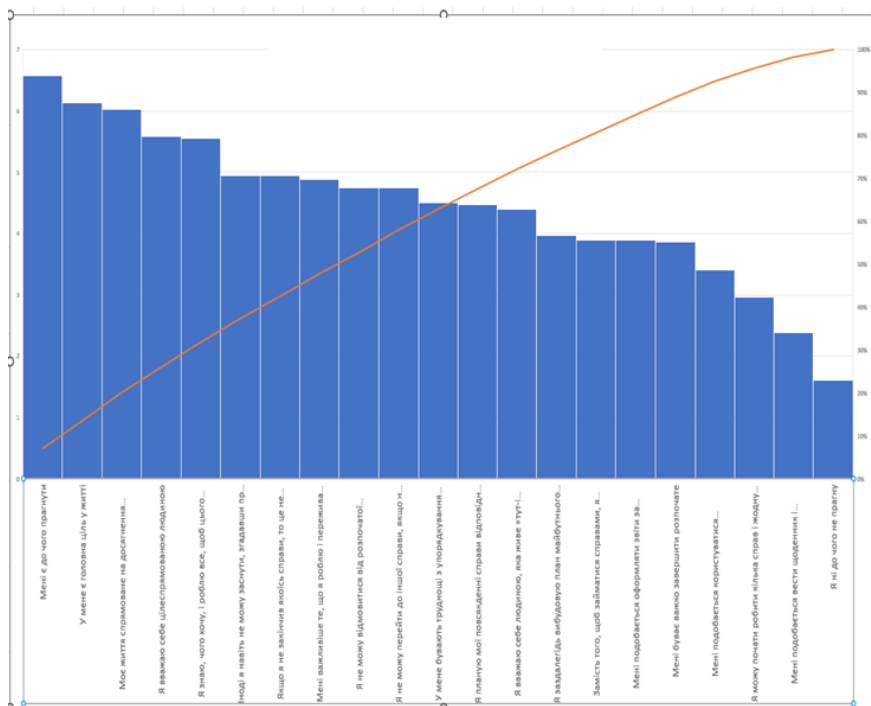

Рис. 1. Дослідження самоорганізованості студентів

Отже, найбільший внесок в самоорганізованість має чинник № 20 «Моє життя спрямоване на досягнення певних результатів».

Другим за значущістю є чинник № 18 «Мені є до чого прагнути».

На третьому місці чинник № 25 «У мене є головна ціль у житті».

Остання значуща кореляція виявлена з чинником № 2 «Я планую мої справи щоденно».

Так, відповідно до результатів нашого дослідження, для підвищення самоорганізованості, а загалом соціальної компетентності необхідним є усвідомлення своїх життєвих перспектив, цілеспрямованість, вміння

планувати поточні справи, доводити їх до кінця, аналізувати свої досягнення і помилки.

Не виявлено значущих кореляційних зв'язків з показником «стать», розглянутим в нашому дослідженні. З показником «кількість років навчання» виявлено слабку негативну кореляцію.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, використовуючи дану методику, можна визначити рівень сформованості соціальної компетентності майбутніх фахівців економічних спеціальностей. Запропонована методика дозволяє проаналізувати гендерні особливості формування соціальної компетентності у студентів.

Основною цінністю нашого дослідження є можливість створити програми розвитку соціальної компетентності на основі діагностики. В нашому дослідженні можна запропонувати тренінги самовизначення (чинник № 20 «Моє життя спрямоване на досягнення певних результатів»), тренінг цілепокладання (чинник № 18 «Мені є до чого прагнути» та чинник № 25 «У мене є головна ціль у житті») та тренінги тайм менеджменту (чинник № 2 «Я планую мої справи щоденно»). Впливаючи на ці організаційні навички і життєві погляди, можна підвищити соціальну компетентність студентів.

Література

1. Адлер А. Наука жить: психология личности в трудах зарубежных психологов. Сост. и общая редакция А. А. Реана. Санкт-Петербург: Питер, 2000. 288 с.
2. Зарубінська І. Б. Теоретико-методичні основи формування соціальної компетентності студентів вищих навчальних закладів економічного профілю : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ: 2011. 39 с.
3. Ковальчук В. А. Соціальна компетентність: проблема визначення. *Наукові записки Ніжинського державного педагогічного університету імені Миколи Гоголя. Серія: психолого-педагогічні науки*, 2002. 4 (1). С. 54-57.
4. Мандрикова Е. Ю. Разработка опросника самоорганизации деятельности (ОСД). *Психологическая диагностика*, 2010. № 2. С. 87-111.
5. Оскарссон Б. Базовые навыки как обязательный компонент высококачественного профессионального образования. Оценка качества профессионального образования. Доклад 5. Под общ. ред. В.И. Байденко, Дж. Ван Зантворта. Москва: Европейский фонд подготовки кадров, 2001. 218 с.
6. Фруктова Я. С. Сучасні підходи щодо окреслення соціально-комунікативної компетентності фахівців. *Вища освіта України*, 1, (3), 2012. С.76-79.
7. Хлипавка Г. Г. Формування соціальної компетентності майбутніх офіцерів служби цивільного захисту в процесі професійної підготовки. *Вісник ЛДУ БЖД*, 2016. № 13. С. 232-241.

8. Шахрай В. Критерії та показники визначення сформованості соціальної компетентності особистості. URL: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vypysku/15/statti/shahray.htm (дата звернення: 05.09.2022).
9. Asenjo J.T., Santaolalla E., Urosa B. *The Impact of Service Learning in the Development of Student Teachers' Socio-Educational Commitment. Sustainability*, 13 (20). 2021. <https://doi.org/10.3390/su132011445>.
10. Bond M., Feather N. Some Correlates of Structure and Purpose in the Use of Time. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, 1988. P. 321.
11. Carstensen B., Klusmann U. Assertiveness and adaptation: Prospective teachers' social competence development and its significance for occupational well-being. *British journal of educational psychology*, 91 (1), 2021. P. 500–526. <https://doi.org/10.1111/bjep.12377>.
12. Hutmacher W. Key Competencies for Europe. Report of the Symposium (Berne, Switzerland, March 27-30, 1996).
13. Tomory I. Cooperative Methods and Development of Social Competence in Training of Technical Teachers. *International journal of engineering pedagogy* 10 (5), 2020. P. 49–61. <https://doi.org/10.3991/ijep.v10i5.13849>.
14. Utosov Y., Utosova O., (...), Butenko N. Extracurricular Activities as a Form of Development of Social Competence of Adolescents with Intellectual Disorders. *Brain-broad research in artificial intelligence and neuroscience*, 11 (2), 2020. P. 175–185. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2Sup1/103>.
15. Yu ML., Brown T., (...), Lyons C. Baccalaureate occupational therapy students' development of social and emotional competencies. *Nurse education today*, 105. 2021. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105032>.

References

1. Adler, A. (2000). *Nauka zhyt: psykholohija lichnosti v trudakh zarubezhnykh psikhologov* [Science to live: personality psychology in the works of foreign psychologists]. Sost. i obschaja redaktsija A. A. Reana. Sankt-Peterburg: Piter (rus).
2. Zarubinska, I. B. (2011). *Teoretyko-metodychni osnovy formuvannya sotsial'noi kompetentnosti studentiv vyschykh navchalnykh zakladiv ekonomichnoho profilu* [Theoretical-methodological foundations of the formation of social competence of students of higher educational institutions of economic profile] : avtoreferat dys. ... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Kyiv (ukr).
3. Kovalchuk, V. A. (2002). *Sotsialna kompetentnist: problema vyznachennia* [Social competence: the problem of definition]. *Naukovi zapysky Nizhynskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykoly Hoholia. Seriya: psykholoho-pedahohichni nauky*, 4 (1) (ukr).
4. Mandrykova, Ye. Yu. (2010). *Razrabotka oprosnika samoorganizatsii dejatelnosti (OSD)* [Development of a self-organization questionnaire (SOQ)]. *Psikhologicheskaja diagnostika*, № 2 (rus).
5. Oskarsson, B. (2001). *Bazovyje navyki kak obiazatelnyj komponent vysokokachestvennogo professyonalnogo obrazovanija*. *Otsenka kachestva professyonalnogo obrazovanija. Doklad 5* [Basic skills as a mandatory component of professional education. Report 5]

- high-quality vocational education. Evaluation of the quality of vocational education. Report 5]. Pod obsch. red. V.Y. Bajdenko, Dzh. Van Zantvorta. Moskva: Evropejskij fond podgotovki kadrov (rus).
6. Fruktova, Ya. S. (2012). Suchasni pidkhody schodo okreslennia sotsialno-komunikativnoi kompetentnosti fakhivtsiv [Modern approaches to delineating the social and communicative competence of specialists]. *Vyscha osvita Ukrainy*, 1, (3) (ukr).
 7. Khlypavka, H. H. (2016). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh ofitseriv sluzhby tsyvilnoho zakhystu v protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of social competence of future officers of the civil protection service in the process of professional training]. *Visnyk LDU BZhD. № 13* (ukr).
 8. Shakhrai, V. Kryterii ta pokaznyky vyznachennia sformovanosti sotsialnoi kompetentnosti osobystosti [Criteria and indications of the formation of social competence of specialty]. Retrieved from: http://narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/15/statti/shahray.htm (date of appeal: 05.09.2022) (ukr).
 9. Asenjo, J.T., Santaolalla, E., Urosa, B. (2021). The Impact of Service Learning in the Development of Student Teachers' Socio-Educational Commitment. *Sustainability*, 13 (20). <https://doi.org/10.3390/su132011445> (eng).
 10. Bond, M., Feather, N. (1988). Some Correlates of Structure and Purpose in the Use of Time. *Journal of Personality and Social Psychology*, 55, P. 321 (eng).
 11. Carstensen, B., Klusmann, U. (2021). Assertiveness and adaptation: Prospective teachers' social competence development and its significance for occupational well-being. 2020. *British journal of educational psychology*, 91 (1), P. 500–526. <https://doi.org/10.1111/bjep.12377> (eng).
 12. Hutmacher, W. (1996). Key Competencies for Europe. Report of the Symposium (Berne, Switzerland, March 27–30, 1996) (eng).
 13. Tomory, I. (2020). Cooperative Methods and Development of Social Competence in Training of Technical Teachers. *International journal of engineering pedagogy*. 10 (5), P. 49–61. <https://doi.org/10.3991/ijep.v10i5.13849> (eng).
 14. Utosov, Y., Utosova, O., (...), Butenko, N. (2020). Extracurricular Activities as a Form of Development of Social Competence of Adolescents with Intellectual Disorders. *Brain-broad research in artificial intelligence and neuroscience*, 11 (2), P. 175–185. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2Sup1/103> (eng).
 15. Yu, M.L., Brown, T., (...), Lyons, C. (2021). Baccalaureate occupational therapy students' development of social and emotional competencies. *Nurse education today*, 105. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105032> (eng).

DIAGNOSTICS OF THE LEVEL OF FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE OF STUDENTS OF ECONOMIC SPECIALTIES OF ZFPO

Yu. Yivzhenko, E. Vorontsova

Nowadays, when training specialists in economic specialties, not only the formation of professional hard skills, but also ensuring the training of a specialist with developed soft

skills is becoming more and more relevant. A large part of soft skills can be provided by forming emotional, social and leadership qualities in specialists, which together provide social competence.

The article conducts a theoretical study of the views of foreign and domestic scientists in the field of philosophy, psychology, sociology, and social science on the formation of the concept of «social competence», and defines its components.

The practical definition of social competence is mostly empirical. We have proposed a tool for the study of social competence in groups of medium size in accordance with the theoretical definition of this concept. The article presents the rationale and description of the practical study of social competence. Our research was conducted on students of the economic specialty of the institution of advanced professional education. The sample of subjects consists of boys and girls, students from 1 to 3 years.

Quantitative and qualitative - statistical, descriptive and correlation analyzes were conducted. For ease of perception, the results are presented in a visual form. With the help of quantitative analysis, all respondents were divided according to the level of social competence formation. Qualitative processing methods helped to determine the factors affecting the formation and improvement of social competence. The article identifies gender differences in social competence in a group of students.

On the basis of the conducted research, logically substantiated directions for conducting corrective work in the form of group trainings are proposed.

Keywords: social competence, self-organization, research, testing.

Ївженко Юрій Васильович – кандидат педагогічних наук, старший науковець, завідувач сектору відділу науково-методичного забезпечення професійної освіти ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (м. Київ, Україна). E-mail: metody@ukr.net

Yivzhenko Yurii Vasylovych – Candidate of Pedagogical Science, Senior Researcher, Head of the Sector of scientific, educational and methodological support for the training of professional junior bachelors in the system of professional pre-higher education, State Scientific Institution “Institute of Education Content Modernization” (Kyiv, Ukraine). E-mail: metody@ukr.net

Воронцова Емілія Валеріївна – науковий співробітник відділу проєктної діяльності ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (м. Київ, Україна). E-mail: amelyvo@ukr.net

Vorontsova Emilia Valeriivna – Researcher of the Department of project activity, State Scientific Institution “Institute of Education Content Modernization” (Kyiv, Ukraine). E-mail: amelyvo@ukr.net